

Bloemlezing uit *Het ABC van de Biografie*

inhoudsopgave

(tekst in blauw is aanklikbaar)

[Inleiding](#)

Bijlage bij de [De zaak Ad van Liempt](#)

© samenstelling Bart FM Droog, 21 januari 2020

[Droog Magazine](#), 2020

Inleiding

Veel wat tijdens de hoorzitting door Van Liempt c.s. ter verdediging werd ingebracht, kan getoetst worden aan dit boek:

Hans Renders en Nigel Hamilton. *Het ABC van de Biografie*. AUP, [Amsterdam], [2018]. Verschenen 10 september 2018. E-book, Kobo-versie. Gedownload 13-01-2020

De passages die betrekking op het proefschrift van de heer Van Liempt, op biografie en bronvermeldingen erin, en opmerkingen over de waarde van interviews heb ik uit het boek gelicht. Deze passages laten een opmerkelijk verschil zien tussen 'de theorie van biografie' en de praktische toepassing ervan in Van Liempts dissertatie.

Op enkele plekken heb ik commentaar geleverd, dat in blauw (scherm of kleurenafdruk) of in grijs (bij papieren zwartwitafdrukken) is weergegeven.

Bart FM Droog, Eenrum, 21 januari 2020.

A is van autorisatie

[Over tenenkrommende berichtgeving]: “Dat is gewoon de prijs die we betalen voor deze kernwaarde: het recht om commentaar te leveren en kritiek te uiten op alles wat we in het openbare leven tegenkomen. Kunst, wetenschap en politieke expressie kunnen alleen gedijen in een omgeving waar afwijkende meningen worden getolereerd. Kritiek scherpt de geest.”

B is van biografie

“Biografie als onderzoeksveld neemt geen genoegen met mythes of fictie.” (...) “Een fictief leven kunnen we aandikken en verfraaien, ter vermaak, voor meer begrip of verheldering, maar uiteindelijk komt het er voor elk werkelijk leven op neer dat het tenslotte tot een werkelijk einde komt. Met die wetenschap houdt biografie zich bezig. Biografie is niet hetzelfde als *een* biografie. Biografie is ook een onderzoeksmethode.”

(...) “Feiten zijn belangrijk in biografie. Evenzeer in geschiedenis. (...) Dat belang is niet te overschatten. Want zonder (respect voor) feiten verwordt biografie tot iets anders, iets tussen fictie en regelrechte leugen en bedrog in. Hoed u, biografen! (...) het gebod heerst de feiten te respecteren!”

C is van Compositie

“Een biograaf die zich te onzeker toont, door uitdrukking als 'misschien', 'mogelijkerwijze' of 'we kunnen veronderstellen dat', bevindt zich op onvaste grond.”

Van Liempt, *Gemmaker*: 29 x 'misschien', 55 x 'mogelijk', 1 x 'mogelijkerwijze', 1 x 'veronderstellen', 23 x “zou kunnen”.

“Hij [= de biograaf] is zowel aanklager als pleitbezorger, die eerlijk en objectief moet blijven maar tegelijkertijd zijn bewijs en voorstelling zo moet overbrengen dat de lezer het gelooft en er zijn eigen eendoordeel over kan vormen.”

E is van ethiek

“In de loop van de tijd ontwikkelden biografen een ongeschreven maar duurzame ethische code. (...) de biografie is gebaseerd op verifieerbare feiten en bronnen.” (...) Een biograaf is een kunstenaar onder ede. Hij mag geen feiten verzinnen, moet zo goed mogelijk archiefonderzoek doen en , zoals elke schrijver, geen teksten van anderen overnemen.. In feite is de biografie een genre

dat het midden houdt tussen journalistiek en geschiedschrijving. Juist twee disciplines die geen wettelijke beroepsbescherming kennen maar des te sterker hun professionele codes hanteren. Voor de historicus komt dat neer op verantwoord brongebruik en bevooroordeeld zijn, en van de journalist wordt verwacht dat hij de goede gewoonte in ere houdt zijn bronnen te controleren.” (...) “Onbevooroordeeldheid is een belangrijke eigenschap voor de biograaf én de journalist.”

[Over onethisch gedrag]: “nog erger is de biograaf in de roman *Le marchand de masques* van Henri Troyat. Na inlevering van zijn manuscript ontdekt hij een brief waaruit blijkt dat zijn voornaamste getuigen hebben gelogen. Die brief is het enige bewijs dat zijn biografie niet deugt. Hij verscheurt de brief en spoelt de snippers door de wc. Onnodig op te merken dat dit een doodzonde tegen de professionaliteit van de biograaf is.”

Oftewel: het achterhouden van relevante informatie, zoals bij de casus Hans Knoop-Gemmaker-*Telegraaf* – beschouwt Renders als een doodzonde. Zie bijlagen 11.11 en 11.12.

“In de beroepscode voor psychiaters staat: 'Do not harm'. Een belangrijk uitgangspunt voor meer beroepsgroepen, maar voor de biograaf zou dat een raar adagium zijn. Elke dag verschijnt er wel nieuw dat iemand 'pijn doet'. Biografie beroept zich, net als de journalistiek, op vrije nieuwsgaring. Waarschijnlijk is de familie van Edgar Hoover niet blij met het door zijn biograaf onthulde nieuws dat Hoover (...) homoseksueel was. Toch is dit belangrijk omdat Hoover erom bekendstond dat hij politici onder druk zette met hun vermeende homoseksualiteit”

Oftewel: het verzwijgen van Heiko Schaldach, uit 'piëteit met andere familieleden.'

Van Liempt had er wijzer aan gedaan om de dochters en de ene kleindochter buiten zijn biografie te laten, in plaats van hen wel en de kleinzoon niet. Het verhaal over die kleinzoon – gek of niet, stiefkleinzoon of bloed-en-bodemkleinzoon – is deel van de naoorlogse familiegeschiedenis. Je kan dat aspect van het verhaal zonder nadere mededelingen in het proefschrift, niet zomaar verzwijgen.

Zie bijlage 11.3, blz. 10-12.

F is van Feiten

“Zonder feiten heb je geen biografie, maar fictie.”

(...) “Wanneer je in een bibliotheek moet kiezen tussen een zestig jaar oude biografie van Tolstoj en een recentere editie, kies je voor de tweede”

Vergelijk; gebruik door Van Liempt van Nanda van der Zees eerste Gemmeker-biografie uit 2003, en niet die van de herziene uit 2006.

“Van een grotere zorg is het feit dat we leven in een tijd waarin de waarheid, uitgedrukt door verifieerbare feiten, zo openlijk in twijfel kan worden getrokken en op zo'n hoog (...) niveau door leugens wordt geregeerd – of het nu gaat om leugens van opzettelijke onwetendheid of opzettelijke leugens.”

Oftewel: deze frase doet sterk denken aan de verdedigingstactieken van Van Liempt, Bosscher en Renders. Zie bijlagen 5.2, 5.3, 5.4, en 5.7.

“Als biografen feiten niet willen vaststellen, of hen dat niet wordt toegestaan, zal er geen biografie zijn, alleen hagiografie of fictie.”

H is van Historie

“Historici hebben er eeuwen over gedaan om methoden te ontwikkelen om feit van fictie te onderscheiden en waarheid van propaganda. Te laat werd geconstateerd dat Russische trollen de Amerikaanse presidentsverkiezing hadden ondermijnd [met] (...) verspreide desinformatie. . Dit alles onder een toezien oog van pers en publiek dat verzwakt was door tientallen jaren van deconstructionistische relativiteitstheorieën, waarbij waarheid en het verzamelen van feitenmateriaal als irrelevant werden beschouwd.” (...)

“Wel bleven ze [biografen] hun werk wetenschappelijk verantwoorden, met voor iedereen te volgen verwijzingen naar de bronnen. (...) [De biograaf] interpreteerde op basis van serieus bronnenonderzoek.

”

Vergelijk: Ad van Liempt, hoofdstuk 11: “Van Gemmeker ontbreekt een dossier in de administratie van de organisatie die zich met de maatschappelijke begeleiding van politieke delinquenten bezighield, de Stichting Toezicht Politieke Delinquenten.[14]”

noot 14, hoofdstuk 11: “mail Nationaal Archief aan auteur, 5 februari 2018.” Met andere woorden: Van Liempt heeft niet zelf onderzoek gedaan; hij volstond met een vraag mailen aan het NA; ieder die daar ooit onderzoek heeft gedaan weet dat zo'n mailtje iets anders is als 'serieus onderzoek.'

“Jarenlang onderzoek naar en interpretatie van een echt leven gaf de biograaf het recht niet alleen om het levensverhaal van die persoon opnieuw te vertellen, maar om uiteindelijk ook een persoonlijk oordeel te vellen. De praktijk van de biografie is misschien niet perfect, maar wel echt werk, echt denken, echte evaluatie en echte presentatie van een goed verhaal. Kortom: serieus werk.”

Van Liempt heeft hooguit anderhalf jaar aan zijn proefschrift gewerkt, zo blijkt uit mijn reconstructie in Bijlage 11.2 (<http://www.droog-mag.nl/2019/vl/njet-conclusie-proefschrift.pdf> – blz.5 t/m 8).

I is van Identiteit

“Gebruikmakend van interdisciplinaire methoden, put de biograaf vandaag de dag uit vele bronnen, van geschiedenis tot psychologie, van sociologie tot sociobiologie, om een echt, individueel menselijk leven te reconstrueren en te interpreteren. Alles ten behoeve van de zoektocht naar een geloofwaardige, persoonlijke en publieke identiteit. Volgens sommigen mag dat *cultural appropriation* heten, voor biografen is het de ultieme poging de wereld te begrijpen.”

Of, des te méér bronnen, des te beter. Het door Van Liempt negeren van zeer relevante bronnen is dus des te vreemder.

J is van Journalistiek

“De ontwikkeling van de journalistiek als genre in de afgelopen paar eeuwen loopt in veel opzichten parallel met de ontwikkeling van de journalistiek.” (...) “alles geschreven met een passie voor feiten en waarheid.” (...) “aan één regel kon echter niet getornd worden: elk verhaal kon ongelooflijk verrassend of origineel zijn, maar het moest wel waar zijn.”

(...) “Net als journalisten hadden biografen altijd blootgestaan aan de verleiding om zowel entertaining als informatief en inzichtelijk te zijn.”

L is van Life Writing

“Biografie is echter, net als geschiedenis, gebaseerd op feiten en op interpretaties daarvan. Biografen maken zich doorlopend zorgen over hun bronnen.”

(...) “een biograaf moet in alle nederigheid in het reine komen met de kortstondige aard van zijn werk: de zekerheid dat vroeg of laat een volgende biograaf zal schrijven over 'zijn' onderwerp. Hij is deel van een oneindig

biografisch proces van het waarheidsgetrouw vastleggen en interpreteren van het verleden en de individuen die erin leefden.”

M is van Memoires en Autobiografie

Memoir is het stoute jongetje (of meisje) van de moderne literatuur: een specimen uitgevonden in de late twintigste eeuw in tien delen: vier delen entertainment, vier delen narcisme en twee delen zelfhulp. Het heeft niets met biografie te maken. Het kan niet worden geciteerd door biografen, omdat het niet controleerbaar is. De memoir is wel bruikbaar om het zelfbeeld van de auteur ervan te reconstrueren.

Dit lijkt me hoogst aanvechtbaar. Memoires lijken me even bruikbaar als brieven, krantenverslagen etc, zolang er maar kritisch naar gekeken wordt. Dat ik even stil sta bij dit hoofdstuk is vanwege dit: “Het kan niet worden geciteerd door biografen, omdat het niet controleerbaar is.” De controleerbaarheid, dat lijkt me een essentieel gegeven, bij alles wat in een biografie staat, maar óók bij de bronnen zelf.

Q is van Quote

(...) “Als verhalen het pompende hart van de biografie zijn, dan is het citaat het levensbloed.”

“Onder citeren wordt in het algemeen verstaan: het gebruik, tussen aanhalingstekens van een passage uit een tekst, boek of bron die op beknopte wijze een argument illustreert en ondersteunt, als deel van een bewijsvoering, want het levert immers geen honderd procent bewijs.”

Dit heeft betrekking op de interviews met 'deskundigen', die bij Van Liempt hét bewijs voor dit of dat vormen. Wat dat soort interviews volgens Renders (en Hamilton) dus níet kunnen zijn. Zie ook bijlage 11.14, 'Geloof als bron.'

T is van Theorie

(....) “Er bestaat dan weliswaar geen biografische theorie, er zijn wel methoden die de biograaf ter beschikking staan om materiaal te verzamelen en die in een zinvol verband te plaatsen om een bepaalde stelling aannemelijk te maken. Over die methodes kunnen we hier kort zijn: die zijn gelijk aan die van een historicus. En er is een gemeenschappelijke code: vanuit een beredeneerde stelling materiaal verzamelen en er uiteindelijk een verhaal van maken.”

(...) “een belangrijke maatstaf is de controleerbaarheid van de bronnen.” (...)

“En onder literaire vorm verstaan we verzonnen dialogen, ingebeelde gevoelens die geen bron hebben, en ook biografieën waarin geen noten zijn opgenomen of een deugdelijke verantwoording ontbreekt.”

“Met theorie is het als met bouwsteigers. Je hebt ze nodig om het dak op een huis te zetten, maar men zou raar opkijken als de aannemer een huis oplevert zonder die steigers op te ruimen. Je bewaart ze voor je Verantwoording, want lezers die een paar dagen van hun leven opofferen om een biografie te lezen, willen echt wel weten hoe de biograaf te werk is gegaan.”

“Het is dan ook beter om in plaats van een 'wetenschappelijke biografie' te spreken over een 'wetenschappelijk *verantwoorde* biografie'. **Zolang een biograaf een wetenschappelijke onderzoekshouding aanneemt, en daarbij deugdelijk omgaat met zijn bronnen, kan zijn werk academisch verantwoord zijn.**”

Vet door Droog.

“Die kwalificatie zegt overigens weinig over de verdere kwaliteit van de biografie: de methode kan nog zo correct zijn, goede inzichten, analyses en schrijfstijl zal zij niet kunnen garanderen.”

(...) “Critici (en uitgevers) gebruiken graag het woord 'definitief' om een op goed onderzoek gebaseerde biografie te karakteriseren, maar geen enkele biograaf heeft ooit in zulke termen gedacht.”

W is van Wereldoorlogen

(...) “Tot op de dag van vandaag is de biografie van de verzetsheld, de collaborateur of de getuige uit de Tweede Wereldoorlog onverminderd populair. In Nederland zijn de eerste gevallen al bekend dat een opa, een oom of andere dierbare door middel van een 'biografie' een 'schoon' verleden krijgt. Het meest actuele voorbeeld van deze 'witwaspraktijk' is de biografie die Isabel van Boetzelaer over haar familie publiceerde. Nadat de eerste druk van dit boek in de winkel terechtkwam, brak een storm van kritiek los: haar vader zou geen verzetsheld zijn geweest maar een overtuigde nazi en haar opa van moederskant zou niet hebben deelgenomen aan de (mislukte) aanslag op Hitler, maar ook al een overtuigde nationaalsocialist zijn geweest. Er kwam een tweede druk, waarin de schuld min of meer op haar moeder werd geschoven, zij had haar de verkeerde verhalen verteld. Maar ook de nieuwe editie van haar boek werd alom

als geschiedvervalsend gekarakteriseerd.” (...)

Winston Churchills memoires, *The Second World War* [waar eerder over betoogd werd dat het vol leugens zou zitten], leverden hem de Nobelprijs voor de literatuur op, voor fictie dus. Er is dus nog hoop voor Isabel van Boetzelaer.”

Wat opvalt in de passages over *Oorlogsouders*, is dat Renders hierin blunder op blunder stapelt. De storm die uitbrak na de verschijning van de eerste druk (maart 2017) brak eerst in augustus 2017 los – ruim vijf maanden later. Van Boetzelaer heeft nooit beweerd dat haar vader een verzetsheld was – dat schreef ze over haar grootvader. Eerst in de vierde druk werd het boek iets gewijzigd. Uit dit alles ontstaat de indruk dat Renders absoluut niet weet waarover hij het heeft.

In het bronnenapparaat van *ABC van de Biografie* staat een heel rijtje boeken – maar niets dat verwijst naar publicaties over Van Boetzelaers bedrog. Ook in de literatuurlijst ontbreken die.

X is van Xanadu

[Over de film *Citizen Kane*] Ironisch genoeg werden Welles en Mankiewicz niet door Hearst aangeklaagd voor smaad maar door Ferdinand Lundberg, vanwege schending van het auteursrecht en het plagiëren van zijn biografie van Hearst uit 1936. (...) Hoewel ze die rechtszaak wonnen, gaf Welles later toe dat **de biografische informatie over *Citizen Kane* was gestolen (dat wil zeggen, zonder bronvermelding overgenomen) uit Lundbergs *Imperial Hearst*.**

Duidelijk is dat Renders overname zonder bronvermelding ziet als diefstal. Dus niet als 'onzorgvuldigheid.'